FEBREM MILIAREM

CONSENSU GRATIOSI MEDICORUM
ORDINIS

PRAESIDE

D. IOANNE GEORGIO GMELIN,

BOT. ET CHEM. PROF. PUBL. ORD.
FACULTATIS p. t. DECANO

D. XXXI. OCTOBR. MDCCLII.

H. L. Q. C.

PRO SUMMIS IN MEDICINA HONORIBUS
CONSEQUENDIS

PROPONIT

ULRIC. FRID. VARENBÜLER, Waibling.

TUBINGAE
LITTERIS ERHARDIANIS.

*** *** ***

FRANC. BACO DE VERVLAMIO * adſerit, *multis morbis tam epidemicis, quam aliis, ſuum & proprium ſæviendi tempus eſſe, falſo id imputari aëris per id tempus conſtitutioni, cum lateat cauſſa in antecedanei temporis deuoluto in illud circuitu & ſerie, tempeſtates anni copulante.* Id adcuratis adſtruxit obſeruationibus THOMAS SYDENHAM, qui ſucceſſionem quorumcunque morborum & tempeſtatum adnotatam nobis per aliquot annos continuos exhibuit, & morborum inprimis epidemiorum in varios alios non epidemios effectum ita ob oculos poſuit, ut manibus palpare fere potuiſſet, qui ratiocinandi dono non fuiſſet præditus. Præſens eſſe gravidum futuro in adagium fere abiit. Saltim experientia diſcendi cupidos quoscunque de hoc edocuit, vt demonſtratione rigoroſa ſuperſedere poſſimus. Quum vero ex aliquo tempore purpuram tam albam quam rubram noſtris regionibus denuo familiarem factam eſſe agnoſcant omnes, qui in illis morantur, primam ſaltim BACONIS theſin nouo teſtimonio confirmatam volo, & ſimul rationem reddo, cur de hoc morbo agere mihi propoſitum ſit, de quo permulta jam ſcripta proſtant tum in ſpecialibus tractationibus, tum diſputationibus academicis. Non vero me in omnem purpuram diffundam, ſed tantum albam mihi excutiendam proponam, vtpote, quæ

* In ſylua ſyluarum Amſt. 1661. p. 213.

quæ propter diſcrimen, in quod conjectat ea laborantes, majori attentione & ſolicitudine digna eſt. Faxit Deus, vt qualescunque noſtræ meditationes in ægrotorum cedant ſalutem!

CAPUT I.
VARIA GENERALIA CIRCA FEBREM MILIAREM EXHIBENS.

§. I.

Febris miliaris purpuræ nomen diu jam obtinuit, quod a colore deriuatur, quo hic morbus cutem plerumque externe tingit, purpureum imitante, licet morbilli & petechiæ eundem colorem in cute præ ſe ferant, quæ & poſteriores ideo etiam a Gallis & Italis *purpuræ* aut & *febrium purpuratarum* nomine veniunt. Sed & eodem nomine hæ febres apud Germanos fuerunt inſignitæ, teſte NEUCRANTZIO, qui de *purpura* ſingularem conſcripſit librum, in quo nihil præter petechias deſcriptas videas, quibus ſynonyma eſt *febris puncticularis*, *peticularis*, item *pulicaris*, *ſtigmatica*, *maculoſa*, *lenticularis*, teſtibus ZACUTO prax. hiſt. lib. vlt. cap. 28. & lib. 3. prax. med. admir. obs. 13. COSTAEO & MONGIO comm. in AVICENN. l 4. f. 1. tract. 4. cap. 8. NICOL. BOCCANG de morb. mal. & peſt. cap. 34. & BRUNNERO Conſil. XLIII. p. 238.

§. II.

Purpuræ nomen promeruit *febris miliaris* in Germania ipſo illo tempore, quo primum graſſari obſervata eſt, forte, quia denominatione purpuræ ad febres petechiales exprimendas non opus eſſe & potius congruum videbatur, nomen purpuræ retinere, aliamque ſignificationem tribuere ad exprimendam novam febris malignæ ſpeciem, aut quod forte magna videbatur eſſe convenientia inter ſymptomata purpuræ ſuperiorum temporum & febris miliaris, præcipue etiam propter eundem colorem macularum in petechiis & puſtularum in febre miliari. Licet vero poſtea febris miliaris non tantum rubra ſed & alba obſervaretur, vti mens humana novitatis cupida, ita etiam veterum rerum tenax, maluit ſideroxylon, purpuram albam, ſtatuere, quam nomen mutare. Primum autem in Germania Lipſiæ ante centum circiter

citer

citer annos prodiit, vbi in puerperis magnam ſtragem edidit, & multas tunc triſti mortis fato ſubjecit.

§. III.

Perquam maligna tunc audiebat hæc febris, & atro carbone notata eſt, quod ea vltra ſortem aliarum febrium mali moris eſſet; leuamentum præ ſe tulerit, ſed interius morbi malignitatem occultauerit; quod ipſa ejus ſymptomata majorem, quam viſa ſunt, perniciem ſecum tulerint, & curationem ſolito graviorem reddiderint; quod hæc ſymptomata vltra ſortem, quam in aliis morbis exprimunt, ac tunc referre videbantur, prava fuerint. Notio hæc ab hominibus deſumta eſt, qui ſubdolo ſunt ac depravato animo, alia loquentibus, alia cogitantibus, & leui opinione facile mutabilibus, hinc & proteiformes ejusmodi febres a multis ſalutantur. Huc jam referuntur pleræque febres miliares, petechiales, ſynochi putres, variæque epidemicæ, quæ ſæpe etiam peſtem prægreſſæ vel illam inſecutæ ſunt. Hæ enim omnes ſubdolam indolem ſecum ferunt, tv judicium e ſymptomatibus plerumque fallat, ita vt exitus plerumque alius & gravior ſit, quam ab initio conjectabatur.

§. IV.

Multa inter ſe communia habent febres malignæ, ita vt nonnunquam difficile ſit, illas inter ſe diſtinguere. Quare nullum mihi dubium eſt, quin omnes & ſingulæ a multis & remotiſſimis annis extiterint, forte vna pro altera habita fuerit, * quædam non frequenter graſſatæ, ideoque a medicis eorum temporum ſilentio prætermiſſæ fuerint, paſſim etiam memoratæ, licet non ex profeſſo, ſed obiter tantum, atque ſine expoſitione characterum, ſingulis ſpeciebus propriorum. Cl. PETRVS GERIKE ** jam adnotavit, quod LAZ. RIVERIVS in Prax. Med. Libr. XVII. Sect. III. *de febribus peſtilentibus* cap. I. p. 536. *** *exanthemata interdum granis milii ſimillima eſſe, & nunc rubro nunc albo colore conſpicua* ſcribat, aliaque

* Vti in diſs. de purpura alba majori reſp. CAR. LEOP. LINSENMANN 1723. ſolidiſſime conjectat Exc. olim noſter A. CAMERARIVS.

** In diſs. de morbo miliari alias purpura dicto reſp. IO. ALB. SAFFT Helmſtad. 1733.

*** LAZ. RIVERII Opera Medica vniuerſa Francof. 1669.

que addat, quæ exanthematibus noſtris apprime applicari queant, alio quodam loco, Obs. Cent. I. obs. 21. p. 560. a. *purpuram pellucidam* deſignet, *in parte anteriori circa hypochondria & pectus, quæ febri purpuratæ ſiue petechiali die decimo ſeptimo ſuperuenerit.* Morbus vero, in quo hæc poſterior obſeruatio contigit, erat cIɔIɔcxxx medio Junii. Noſtra vero epocha (§. II.) XXII. annis ſerior eſt.

§. V.

Sed forte tum præ aliis efflorescentiis puſtularum miliarium frequens eruptio contigit, & ab illo tempore in commentarios medicos referri cœpit, & morbus ipſe publici juris proh dolor! factus eſt, vti dicunt, per Welſchium. Poſtea in reliqua Miſnia, Thuringia, & Saxonia tam ſuperiori quam inferiori, Sileſia, Friſia, paullatim obſeruatus eſt ſedes ſibi figere.

§. VI.

In Wirtembergia noſtra & Tubingæ inprimis vetus fama fert, morbum primo in nobili quodam Saxone anno circiter hujus ſeculi XVIII. primum fuiſſe obſervatum. Porro ex relatione Medicorum Francofurtenſium, quam Ill. HOFFMANNVS Medicinæ ſuæ rationali Syſtematicæ Tom. IV. P. I. Cap. IX. p. 222. obs. VII. inſeruit, & ex adjecto judicio cum conſilio patet, circa annum circiter XX. hujus ſeculi puerperas Francofurtenſes primum paſſas eſſe, annis autem inſequentibus in hunc vsque diem vbique apud nos ſæuit, epidemice nonnunquam, alio tempore ſporadice, cujusque ætatis & ſexus homines inuadens.

§. VII.

Ad febres exanthematicas ex eo tempore relata eſt febris miliaris, & quidem ad illas, quæ puſtulares vel papillares audiunt. Ita enim jam obtinet, vt ſi exanthemata cutim extuberent, puſtulæ vel papulæ, ſi vero cutim non excedant, ſed tantum exaſperent, maculæ diſtinctionis cauſſa dicantur. Purpuræ autem nomen hæc febris apud pleroſque retinuit.

§. VIII.

Multi Auctores aſſerunt, hunc morbum nonnunquam abſolvi ſine febre. Hi nec inter febres collocari voluerunt, aut ſaltim aſſeruerunt, purpuram non præciſe requirere febrem, quum purpura rubra

ſtadium

ſtadium ſuum ſæpiſſime ſine vlla febre decurrat. Hos & nos ſecuti purpuram rubram a noſtra conſideratione excludimus, eam tantum intelligentes, quæ maligna eſt & puſtulis ſe exſerit, ſeminis milii magnitudinem vel & paullo majorem præ ſe ferentibus, primum ſero limpido, deinceps ſubalbo, perlarum colore non abſimili, plenis. Ex eadem etiam ratione excludimus chronicam illam ſcorbuticam purpuram, quod nomen forte ex hypotheſium amore medici introduxerunt.

§. IX.

Hic morbus etiam extra Germaniam in varias regiones penetravit, in Angliam præcipue, Sueciam & Ruſſiam, aliasque. In Anglia illum deſcripſit eques, DAVID HAMILTON, & febrem miliarem vocauit, cujus nominis ratio per ſe patet, rubram autem, quæ a Rash in Anglia dicitur, prorſus a denominatione febris miliaris excluſit, ſed & febrem miliarem putavit potiori jure febrem veſicularem nuncupandam eſſe, quia veſiculæ aptius conveniant exanthematis ſine pure. * Supra laudatus GERIKE l. c. morbum miliarem potius nominari vult, quia & rubram & albam purpuram comprehendit, quarum prior ſine febre eſſe poteſt. Nos nomen HAMILTONII retinemus, quia hanc ſpeciem morbi ſine febre nusquam contigiſſe recordamur.

§. X.

HAMILTONIO febris miliaris eſt vel ſimplex vel compoſita. Simplex eſt, ſi præter miliares nullæ aliæ puſtulæ ſunt; Compoſita vel complexa, ſi puſtulæ papillares rubræ miliaribus ſunt interſperſæ. Ad hanc etiam referre videtur puſtulas miliares, variolis nonnunquam immixtas, quibus extumeſcentibus miliares puſtulæ paullatim exareſcunt, vel & purpuratas veterum, quas vel antecedunt, vel comitantur, vel & ſequuntur puſtulæ miliares.

§. XI.

Cl. GERIKIO purpura eſt vel rubra, vel alba, vel pellucida; Singulæ exanthematis effloreſcunt milii magnitudine, ſed in rubra rubro colore conſpicuis, ita vt cutis cutem anſerinam deplumatam & purpureo colore infectam referat. Alba ab initio quoque exanthemata rubra in cute offert, in quorum vero medio poſtea veſiculæ aquoſæ adparent. Pellucida ſine omni rubore conſpicitur, & veſiculæ ejus ſunt

* Tractatu de febre miliari A. clɔIɔccxi. Cap. I.

ſunt admodum exiguæ & pellucidæ, cujus obſeruationem ſupra (§.IV.) ex RIVERIO recenſuimus, a Cl. STORCHIO etiam in *eteodromis practicis* deſcriptam & ab Ill. WERLHOFF propriis obſeruationibus* confirmatam legimus. Quin & GERIKE ** ex PELARGI obſ. Clinicis 1722. certum ſignum erupturorum pellucidorum exanthematum facit colorem ex cæruleo album, circa os adparentem.

§. XII.

Ex mea obſeruatione liceat contra tantorum virorum auctoritatem, quam maximi facio, amore veritatis aliquantulum diſſentire; Operæ enim pretium non duco, ab alba diſtinguere pellucidam, ratione enim decurſus morbi differentia eſt exigua, etiam ratione ſubjectorum & ætatis vix vlla, etiam poſtquam veſiculæ aquoſæ albæ eleuatæ ſunt, ruber color prorſus euaneſcit, qui & interdum ab initio non magnus eſt, veſiculis aqueus color nonnunquam remanet, interdum cum colore perlarum commutatur, idque in vno eodemque corpore diuerſimode, & in alba non ſolum, quam etiam in pellucida purpura. Etiam annuncians pellucidæ ſignum non conſtans eſt. Quare etiam nos ſub vna eademque albæ ſpecie vtramque nominabimus, ne nimia accuratione noſtra obſcuri fiamus.

§. XIII.

Alia purpura morbum proprium conſtituit. Hanc *idiopathicam* GERIKE vocat, alia alius morbi ſymptoma fit, quæ eſt *ſymptomatica*, alia tandem alium morbum non tam ſequitur quam comitatur. Hæc *conjuncta* dicitur & *complexam* ſeu *compoſitam* HAMILTONII conſtituit.

§. XIV.

Nos de febre miliari potiſſimum agimus (præf. & §. VIII.) & omnes morbos, vbi febris nulla eſt, excludimus, etiam ſi cum exanthematis §. VIII. expoſitis aliquis febre laboraret non maligna, non pateremur illum febre miliari correptum vocari. Ipſi enim malignitati inſunt characteres, ſine quibus hoc malum conſiſtere non ſolet.

Et

* Obſ. de febribus, Hannoueræ 1745. S. VI. §. 6. not. 9. p. 292.

** l. c. p. 7. §. 6.

Et sæpe fieri posset, vt aliquem papulis ex solo calore lecti vel ex sudorifero quodam assumto obsessum pro homine, febre miliari tentato, haberemus, & irrisui plebis nos exponeremus. Nostra tamen consideratione nec indignos judicabimus, quos febre miliari tentatos alii morbi comitantur, vel superueniunt, quales casus permultos recenset D. HAMILTON, eo magis exacte perpendendos, quo difficiliores interdum morborum sunt combinationes, & judicia tum ipsorum morborum, tum indicantium & contraindicantium.

§. XV.

Hæc febris etiam purpura puerperarum dicta fuit a multis, præcipue tamen a MICHAELE ETTMÜLLERO, cujus tempore quam maxime inualuit, & solas fere puerperas adorta est, vnde denominationis ratio capitur. Habet etiam hic auctor purpuram infantum recens natorum, quam nostrates ad symptomata auriginis infantum referunt, nos vero sicco præterimus pede, vtpote nulla febre maligna stipatam.

§. XVI.

Ea species, de qua nobis sermo est, vernacula quoque dicitur *der Friesel*, & licet nostrates sæpe distinguere soleant inter *rothen & weissen Friesel*, (purpuram rubram & albam) sponte sua id raro facere animaduertas. Si enim sibi relinquantur, nec vltra modum sapere velint, purpuram rubram *Kindbetter Ausschlag*, (puerperarum exanthemata) albam *Friesel* vocant. Vocem *Friesel* duplici modo derivant nostrates. Pannus quidam Frisicus veteri germanica denominatione Fries dicitur, quam dicunt asperitate cutem purpuræ rubræ referre. Alii a voce friesen, frigere, algere, gelare, originem vocis repetunt, quod cum frigore sæpe aliquoties repetito accedat, etiam frigus statum & declinationem aliquando comitetur. Posterioris hujus deriuationis testimonium ex WACHTERI glossario teutonico allegare possumus, priorem alicubi legimus, sed loci non meminimus. Nostrum non est, lites componere, quas non magni censemus. Quia vero rubram purpuram a denominatione vocis excludimus, mallemus priori relicta alteri adsentiri.

CAPUT II.

DE
SUBIECTIS, AD FEBREM MILIAREM PRONIS, ET DE CAUSSIS HUIUS FEBRIS PROCATARCTICIS.

§. XVII.

Conſtitutio corporis imbecillis, ſiue ea naturalis ſit, ſiue ex euacuationibus nimiis procedat, victuue nimis parco acciderit, ſanguis ſero multo ſcatens, mens imbecillior & timidiuſcula, ac facilius læſa ab externis, vt in feminis & effeminatis viris; cogitatio multa & intenſa, aut mœſtitia eaque diuturna; obſtructio vel ulcus in aliqua parte, cum dolore conjunctum prædiſponunt. Vnde dolore colico, aut calculo, aut renum vlcere podagraue diu affecti, huic febri magis obnoxii ſunt. Calor etiam internus in mulieribus, cum vel ſine ſiti, & præcipue ſub tempus puerperii; unde & partus dolores minus ſolito vehementes ſunt, & ſpiritus ſine evidenti cauſſa admodum deprimuntur, cum oppreſſione pectoris, ſuſpiria cogente. Quibus, ut in aliis febribus, hic etiam fere ſemper accedit frigus externum. Hæc HAMILTONUS, quæ etiam noſtris obſeruationibus ex aſſe reſpondent. Otioſi homines, ſiue muſculorum actionibus minus exercitati, cuticulam curantes, corpus nimia ſolicitudine ab omni paullo aſperioris & frigidioris auræ aditu defendentes, teneri, delicatuli, vitæ ſedentariæ dediti, juuenes præ adultis, feminæ præ viris, inprimis paſſionibus hyſtericis obnoxiæ, crebrius etiam puerperæ quam aliæ feminæ hoc malo tentantur, quia placentæ ſeparatio ſæpe nimium feſtinata atque tam inhumana contingit, quæ euacuationi ſanguineæ exceſſiuæ non ſolum viam pandit, ſed & partium ſenſibilium lacerationem aut irritationem ſecum trahit, vnde gangræna & ſphacelus uteri non raro ſequuntur & febris miliaris illum comitatur. *Vix vidi*, inquit Ill. WERLHOFF * *in puerperis purpuram illam*, (de alba loquitur) *niſi vbi difficilius extractam ſecundinam percepi.* Etiam eodem WERLHOFIO notante, inflammationibus & læſionibus partium neruoſarum ſæpe ſuperuenit & peſſime ſignificat.

§. XVIII.

* l. c. S. VI. §. 6. not. 9. p. 294.

§. XVIII.

Scripta varia auctorum de hoc morbo euoluenti facile patebit, etiam hic valde diuerſa continere, & quosdam etiam plethoricis & phlegmaticis hominibus, iracundis etiam & neſcio quibus vel corporis qualitatibus, vel animi paſſionibus obnoxiis diſpoſitionem ad hunc morbum largiſſima manu adſcribere. Nulla qualitas vel corporis vel animi ab his excipitur. Faciunt cum morbis, quod agyrtæ cum medicamentis. Quodcunque medicamentum, quando quacunque vel leui etiam de cauſſa gratiam cujusdam agyrtæ inivit, non longo poſt tempore panaceæ ſuperbo titulo inſignitur, & omnibus morbis profligandis proficuum eſt. Hi polypragmones Medici, quando naturam alicujus morbi paullo vltra vulgus ſe indagaſſe reputant, illum mox pandemium faciunt, nulli non homini cujuscunque temperiei aut ætatis parcentes, quaſi ex arbitrio ſuo homines inficientes. Id vero non leuem in hiſtoriis morborum parit errorem: Quia exinde etiam ad naturam morbi explorandam falſæ deriuantur concluſiones. Forte in hoc morbo, ſæpe ipſorum medentium culpa, cum aliis confuſo, ſæpe erroneæ ejusmodi theſes cuduntur. Forte etiam a particulari quodam euentu, intra multorum annorum ſpatium ſimel contingente, deſumuntur. Sed optandum eſſet, quod ſpectat ad prius, ut etiam Medici bene diſcerent diſtinguere, quod ad poſterius, ut a caſibus particularibus concluſiones facere generales abhorrerent. Conſtitutionibus corporis imbecillibus vel naturalibus vel etiam quocunque modo adſcitis Cl. GERIKE etiam accenſet meditationes, curas, vigilias, amores, ſanguinis detractiones vel morbos, quibus omnibus nullum dubium eſt, quin omne corpus debilitari poſſit. Hinc etiam putat, infantes, juvenes & ſenes præ reliquis hoc morbo affici. Quæ rata & certa habemus, præter id, quod aliquantiſper hæreamus circa ætatem. Supra jam monuimus, (§. XV) Practicum magnæ famæ ETTMÜLLERVM *purpuræ infantilis* mentionem injicere. Quum vero hæc raro valde ſit maligna, nec magnam illius rationem habuimus. Nuper autem demum a dilectiſſimo fratre, hujus loci phyſico, vniuerſitatis hujus profeſſore extraordinario, percepimus, puerperam, quæ febre miliari grauiter decubuit, atque etiam inde extincta eſt, infantem peperiſſe, ſimili prorſus febre eaque maligna detentum, orci fauces eludentem. De pellucida quidem

purpura, quam supra jam fere explosimus, (§. XII) GERIKE in specie dicit; infantes potissimum inuadere, maxime post achores repressos. Senum corpora hoc affectu multum & sæpe tentata non vidimus. Non videntur remissiones illæ virium successiuæ, quales ab ætate proficiscuntur, huic morbo generando sufficientes. Haud tamen negaverim, vnum & alterum me etiam senem obseruasse, hoc morbo affectum. Longus forte animi mœror, aut confectum morbis corpus, id effecerint. Sic etiam vidi puerperas, quæ sine omni dolore secundinas excreuerunt, febre miliari alba postliminio tentatas fuisse, alias, quibus multa cum difficultate & immanibus doloribus quasi euulsæ fuerunt, puerperium sustinuisse facile, saltim sine vlla miliaris febris præsentia. Scilicet quod frequenter, non semper contingit.

§. XIX.

Vidimus, quæ subjecta omnium facillime suscipiant febrem miliarem albam. Sed quæ maxime circumstantiæ externæ faueant susceptioni, de hoc jam dispiciamus. Procatarcticas caussas medici vocant, quarum non paucæ ab auctoribus allegantur: Iracundia frequens, otium, vigiliæ multæ, aër insalubris, vappidus, grauibus exhalationibus inquinatus, sanguinis detractiones nimiæ, aut si is abundet, omissæ, transpiratio temere cohibita, sudores præcipue coërciti; aluus sæpe adstricta; regimen vitæ calidum; medicamenta calidioris indolis; contagia; ex alimentis inprimis cibus lautus, leuis, nonnunquam crassus, farinacea, fermentescibilia, potus parcus, calidus, nimis frequenter vsurpatus, aqua vappida impura, * quibus adde in genere alimenta & potulenta, quæ flatus in corpore nimios gignunt, & motui intestinorum peristaltico naturali obicem aliquem ponunt.

§. XX.

Sæpe in colloquiis multa susurrari audias de potu coffeæ & theæ, immo etiam in libris propositam videas vel quæstionis vel verisimilitudinis loco thesin, annon vterque, omnium autem maxime prior potus inter caussas procatarcticas hujus morbi recenseri mereatur. Ipse etiam post fata egregius Medicus, Ill. HOFFMANNVS in hanc

opi-

* GERIKE Diss. allegata §. XI. p. 11.

opinionem non tantum pronus, ſed tractus eſſe videtur. Sic legimus *Medicinæ rationalis ſyſtematicæ* Tom. IV. P. I. Sect. I. Cap. IX. §. 12. & ejusd. Tom. IV. P. V. Cap. III. §§. 29 ... 34. vt & in Diſs. de purpuræ genuina origine, indole & curatione reſp. STEPH. MACKIO 1725. non tantum conjecturam hanc propoſitam, ſed & tentamen explicationis, quæ fundamentis quidem ſuis non deſtituitur, multa tamen ſupponit, quæ poſſibilitatem illius explicationis teſtatam tantum faciunt. Supponit Ill. HOFFMANNVS, ex eo tempore, quo nos abutimur potu Coffée, noſtram naturam magis adſuetam eſſe illi excremento ſecernendo, quod per transpirationem inſenſibilem e corpore eliminatur, paullatim vero reliquiſſe viam illam regiam, per quam maxime crudæ impuritates a cibis relictæ ſecerni ſolebant, ſcilicet aluinam ſecretionem ex illo tempore turbatam eſſe. Hinc ex cibis & potibus diutius in inteſtinorum tractu retentis multo plures impuras & naturæ noſtræ aduerſas particulas humores noſtros ſubire, quæ propter calorem, quem potui conciliamus, ad peripheriam corporis tendant, ibi vero retineantur, quia nimis ſint crudæ, nimiumque rudes, quam vt ad oſtia vaſorum perſpirantium penetrare & exhalare poſſint, illas itaque hærere in anguſtiis vaſorum, corrumpi & in venenum maturari, ſub ſpecie veſicularum ejusmodi miliarium erumpens. Terreſtribus Coffeæ partibus & oleoſis etiam adſcribit, quod vaſa vltima noxiæ hæ particulæ ſubire nequeant continuo ad cutem propulſæ, ideoque eo ſpiſſius & celerius cumulatæ. Auctoritas vero Ill. viri tantum effecit, vt hæc opinio, ex quo vulgata eſt, apud Medicos inprimis aſſeclas quotidie nouos inueniret, inter quos honoris cauſſa nominamus Cl. ANT. PLAZIVM, * qui exiſtimat, in experientia fundatum eſſe, debilitationem generis neruoſi, orgaſmum ſanguinis, coloris natiui faciei deturbationem & ſterilitatem abuſum potus Coffeæ preſſo pede ſequi, ex quibus aptitudo corpori inducta ad ſuſcipiendum venenum miliare conſequentiis non longe petitis fluat.

§. XXI.

Fuerunt tamen, quibus non ſatis cauſſarum videbatur, in vſum hujus potus tantorum malorum noxas rejicere; Hiſce potiori jure accen-

* In diſs. de potus Coffée abuſu reſp. IO. GOTTLIEB GLEDITSCH 1733. Lipſiæ.

accenſemus Cl. NEVMANNVM * & Cel. SCHAARSCHMIDT.** Cum enim infuſum Coffeæ vix aliud ingredi debeat, quam gummoſæ quædam & olei empyreumatici ſubtilioris pauciſſimæ partes, vix veriſimile eſt, haſce partes tanta infuſo huic inferre poſſe damna; Si igitur aliquod inde damnum naſcatur, id potius injuſtæ præparationi infuſi aut aliis abuſibus, nimiæ quantitati coffeæ ad infuſum adhibitæ, aut tempori vel ad clarificandum infuſum, vel ad ſubſidendum neceſſario neglecto, aut immixtioni pulueris coffeæ adſcribendum eſſe cenſent, vt itaque noxa illata non tam ab infuſo coffeæ directe pendeat, quam potius a peruerſa infuſi parandi methodo. Sunt præterea multa alia, quod ſpectat ad relationem illam inter infuſum Coffeæ & febrem miliarem, perquam ſuſpecta. Fide inconcuſſa nititur, febrem illam puerperalem, quæ primum rumorem de febre miliari Germaniæ intulit, eo tempore fuiſſe natam, quo nullus adhuc Coffeæ vſus in Germania viguit. Ex monumentis enim hiſtoricis conſtat, quæ ſupra allegatus NEVMANNVS certiſſima fide niti aſſeuerat, fructum Cofé anno demum CIↃIↃCL primum nauibus appuliſſe in Europa ad litora Maſſiliæ, hinc in Angliam, inde in Hollandiam lente tranſiiſſe. Cum vero duobus annis poſt aduentum fructuum Cofé in Miſnia febris miliaris Lipſiæ fuerit obſeruata, quis non videt, nimis breue eſſe tempus, quod propagationi fructus Lipſiam vsque, nimis etiam breve effectibus potus in Lipſia producendis conceditur. Illi ſaltim febri miliari, quam RIVERIVS deſcribit, (§. IV) quæ aduentum fructus Coffée in Europa viginti annis anteuertit, producendæ non pares erant Masſilienſes fructus. Vidit HOFFMANNVS, durum eſſe telum, quo vel interiora petantur. Eluſit ſubterfugio, quod mihi quidem leuiſſimum videtur, etſi alias huic viro artes eſſent vere magnæ, quibus veritatem propugnare poſſet. Reſpondebat: Certum eſſe, prima initia non eſſe adſcribenda famoſo huic potui, eum vero ſuſtentando malo poſtliminio inſeruire potuiſſe. Non immerito etiam GERIKE *** dubitationum momenta contra hanc hypotheſin affert, *inquiens: Ratio-*

* Lect. publicæ vom Thee, Coffée, Bier und Wein, Leipzig 1735.

** Medicinischer, Chirurgischer und Berlinischer wöchentlicher Nachrichten dritter Jahrgang n. 26 - - 29. 1741.

*** l. c. §. 12. p. 12.

tionem certe, cur illa res (de fabis coffée & herba thée loquitur) *producendis exanthematibus miliaribus idonea sint, nondum aliam allegari vidi, quam qua multis praterea aliis vegetabilibus, e longinquis terris ad nos allatis, applicari se patiatur; qua tamen nemo accusat.* Ad objectiones, quæ postea ibidem sequuntur, solide & erudite a Cel. HOFFMANNO responsum fuisse nullus dubito.

§. XXII.

Tutissimum itaque erit, si aliquam viam sequi velimus, vt potum coffée reliquis illis caussis procatarcticis, quæ §. XIX recensitæ sunt, adnumeremus, siquidem experientia docet, illos, qui in aliqua rerum istarum delinquunt, vel in aëre ejusmodi viuere coguntur, omnium maxime hoc morbo tentari. *Non video tamen*, inquit Cl. GERIKE, *qui has veras caussas esse, persuadere nobis serio cupiunt, & simul febrem miliarem inter nouas referunt, quomodo occurrere ei dubio velint, quare ea non olim frequens fuerit. Si enim aëris qualitates & contagia excipias, in reliquis rebus non minus antiquitus, quam hoc & præcedente sæculo homines peccauerunt.* *

CAPVT III.

SYMPTOMATA FEBRIS MILIARIS CONCOMITANTIA ET CONSEQVENTIA.

§. XXIII.

Initium hujus febris plerumque comitatur dolor, colicus, nephriticus, pleuriticus, rheumaticus, vel parturientis æmulus, non cessurus iis remediis, quibus vulgo cedit, nec non oppressio pectoris cum depressione spirituum, pusillanimitate, anxietate, morositate, & languore totius corporis. Dolore prædicto post biduum triduumve recedente, totius corporis horror, deinde frigus calorque alternis vicibus, non tamen regularibus se excipiunt. Æstus compunctorii in dorso sensus subinde percipitur. Lenior est calor, quam in febre vulgari continua, & naturali propius accedit: Dum vola manus calore magis intenso afficitur, pars conuexa mitiori. Pulsus frequens est,

* l. c. §. 12.

est, sed debilis. Vires sæpe maxime deficiunt, vt vix vllas superesse conquerantur ægroti, quin & deliquia sæpe instare putant, & reuera illis subinde tentantur. Plerumque ex magno quasi pondere pectus oppressum suspiria edere cogitur. Somnus forte obrepens subito interrumpitur. Sæpe aliquot dies noctesque sine delirio, atque sine vllo capitis dolore insomnes sunt. Sed & nonnunquam grauis est capitis dolor. Lingua nunc aphta alba obducitur, nunc sanorum similis est. Vrina nonnunquam fere est, vt aqua communis, pallida; alias naturalem præ se fert colorem. Sudor sæpe nullus, sed interdum fere colliquatiuus, vt sine intermissione cutem detergere opus habeant ægroti. Aliquando, præcipue post somnum, ventriculi ægritudo, & nonnunquam diarrhœa ingruit, quod sæpe fit ex negligentia, vel ex mala praxi, vel mala morbi natura. Aluus nunc adstricta, nunc soluta. Solutionem autem aut ventriculi ægritudo aut intestinorum dolores comitari solent. Modo multum, modo parum sitiunt, & tam parum, vt etiam admoniti sæpe recusent potum. Aliquando manus & lingua medico porrectæ tremunt, & ægri quasi cum tremore loquuntur. Motibus etiam conuulsiuis, delirio ac difficili respiratione haud raro premuntur. Quorum symptomatum exacerbationes, paroxysmorum instar febris intermittentis recurrunt. Pectoris cum suspiriis oppressio vel sine caussa euidente spirituum major defectus, vigiliæ, rerum ludicrarum & terribilium formarum phantasmata, quoties ægri ad somnum se componunt, pustulas miliares erupturas semper prænunciant; saltim hæc symptomata persistunt, donec pustulæ miliares emineant. Raro erumpunt, nisi pruritus insignis antecedat & plerumque cutis primo colore magis vel minus rubro tingitur & super ea erumpunt papulæ albicantes, magis vel minus pellucidæ milii magnitudine, raro majores.

§. XXIV.

Hæc est prima morbi periodus, ex HAMILTONO maximam partem mutuata, in cujus tempore definiendo inter auctores non conuenit. HAMILTONVS opinatur, decimo vel vndecimo die a principio plerumque pullulare pustulas, nostri vero, HOFFMANNVS, & alii, quarto vel quinto ab inuasione die hoc fieri judicant. Sed difficillimum certe est, hoc tempus obseruare: Quoniam prima morbi facies & patientis de eodem narratio perquam sunt diuersæ,

diuerſæ & incertæ. Cum noſtris igitur tutius hoc tempus definiemus, ſi primum morbi initium ſtatuamus a ſecundo illo frigore, quod diximus poſt aliquot dierum interuallum recurrere & alternantia frigoris & caloris tempora ſecum ferre. Ita etiam vtrumque genus auctorum concordabit.

§. XXV.

Solent autem puſtulæ primum collum, deinde pectus & dorſum, poſtea brachia & manus occupare, quin imo ad pedes vsque deſcendunt. Sunt interdum adeo denſe & agminatim poſitæ, vt vix locus inter illas vacuus ſit, interdum autem rariores, vt diſperſæ dici posſint. Vtprimum in conſpectu ſunt, grauiora antea pathemata mitigari ſolent, animo tranquillitas major accedit, pulſus, qui paullo ante tremebat, vel ſaltim magis tenſus eſſe videbatur, mollior euadit & remiſſior, arida cutis madeſcit, ſæpe in illis, qui ſudoribus antea diffluebant, parcior obſeruatur ſudor, ſæpe etiam nulla omnino differentia, quod ſpectat ad hoc punctum, obſeruatur. Nullum exanthema tam inſtabile eſt, tam crebro ac celeriter retrocedit, iterumque comparet, nullum etiam tam crebro intercurrente mox pruritu & punctura ſtipatum eſt. Nullum porro exanthema tam facile amat diuerſis cohortibus aut manipulis prodire, vti hoc. Hinc nec ab initio, cum per diem aut per duos dies ſeſe manifeſtarunt, de certa earum quantitate certus eſſe poteris. Poſſunt poſt quatuor aut quinque dies nouæ cohortes appropinquare, id quod plerumque nouis ſuſpiriis, & oppreſſionibus pectoris, puncturisque & pruritibus prænunciatur. Quibusdam tamen ſimul & ſemel prodeunt. His plerumque ex illo tempore omnia ſymptomata mitiora euadunt, & puſtulæ in dies auctæ, tandem euaneſcunt, cuticula puſtularum ſedibus ſubſcabra manente. Et hoc fit plerumque intra ſeptem vel nouem aut decem dies ab eruptione puſtularum, qui vero terminus, ſi per cohortes erumpunt ſiue manipulos, varie prolongatur. Vel ſub morbi initium, vel certe ſub tempus eruptionis papularum lochiorum fluxus in puerperis retinetur, ac lac in mammis diſparere ſolet, quod tamen non eſt conſtans: Vidi enim, lochia licet retenta plerumque fuerint, lac tamen in mammis per totum febris tempus adeo copioſum fuiſſe, vt & ſponte & copioſo lacte manarent. Puſtulæ autem paullatim ex-

plicatæ ichore tandem limpido, vel argenteo, ſiue margaritarum æmulo, magis vel minus fœtente, plenæ euadunt, vrina magis ſaturata prodit, & tandem etiam contentis referta eſt, ſedimen plerumque deponit, & ſudor ſingularis proprii fœtoris erumpit, ſanguinis per lochia fluxus vel redit aut per breue aut & longius interuallum, vel nunquam redit, attamen poſt ſeptem vel plurium dierum decurſum cum inſigni extremorum pruritu puſtulæ diſparent, areſcunt, ſquamularum inſtar, decidunt, & æger paullatim cum ſanitate redit in gratiam, vbi tamen & inter areſcendum ſymptomata adhuc ingruunt, quæ metum incutere valent, quale eſt illud, quod patientes, bene licet operti, ſæpe ſenſum habeant quaſi adflatæ ad ſe frigidioris auræ, cum tamen nec ſuſpicioni ſit locus, per quem illa ad lectum ægri penetrare potuiſſet. Sæpe etiam in declinatione febris ſudore frigido madent manuum ſuperiora, quod iis inprimis contingit, qui per plurimum morbi decurſum ſudoribus fere colliquatiuis tentati fuerunt; Quin immo aliquando obſeruaui, hoc morbi ſymptoma vel hebdomadas aliquot integras poſt plenam jam, vti videtur, conualeſcentiam perdurare. Signa febris miliaris pathognomonica ſunt præcipue hæc: Pulſus durante toto morbi decurſu humilis, celer, oppreſſio pectoris cum ſuſpiriis, virium proſtratio inſignis, & puſtulæ miliares albicantes, nullum pus continentes, ſed ſerum tenue, a naturali aliqualiter deſciſcens.

§. XXVI.

Suſpecta in febre miliari ſigna ſunt: Quando exanthematibus ſufficienter expulſis pulſus præter naturam tenſus & auctus eſt, vel talis euadit, aut ſi præter modum imbecillis, humilis & celerior, aut intermittens, aut per aliquod tempus remittens, ſomnus nullus, inquietudo magna, reſpiratio difficilis; Quando ſtatim ſub initium & per totum morbi decurſum ſudores effuſius manant, vrinæ mox poſt ſtatum morbi pallidæ copioſe redduntur, vel continuus ad mingendum ſtimulus eſt, vrina craſſa antea & tincta, ſubito limpida, tenuis & pallida prodit, nec non, quando aluus cum torminibus fluxa nimis, inprimis in puerperis. Malum præſagium hauritur ex puſtulis modo comparentibus, modo euaneſcentibus, nec ferocia tamen ſymptomatum vel tantillum remittente, ſed potius ingraueſcente. Pejoris adhuc ominis eſt, ſi materia puſtularum intro acta ita firmiter inhæreſcit, omni-

omnique expulſioni contranititur, vnde pectoris cum ſuſpiriis oppreſſio intenditur, fauces ſtringuntur, virium proſtratio increſcit, & præcordiorum anxietas cum inquietudine augetur. Funeſta tandem indicia ſunt, quum ſubito euaneſcentibus puſtulis interiora ardent, & extrema frigent ac rigent, ſimulque copioſo frigido ſudore perfunduntur; aut viciſſim, quando extrema æſtuant, & in abdomine frigoris ſenſus percipitur notabilis. Si porro tendines ſubſultant, facies comparet Hippocratica, virium defectus per momenta creſcit, arteriarum pulſus durus, inæqualis & tremulus euadit. Hæc enim vbi præſto ſunt, æger vtplurimum lipothymia occumbit lethali, ob inflammationem, quæ ventriculum, inteſtina, cerebrum, vel in puerperis ipſum vterum affecit. *

§. XXVII.

Si ab initio hujus febris pars aliqua dolet, vel æger ſine dolore calet, aut ventriculus ægrotat, deinde calor & frigus alternis vicibus, interuallis tamen inæqualibus, recurrunt, viriumque defectus & pectoris oppreſſio cum ſuſpiriis facili reſpirationi conjuncta ſunt, tandemque puſtulæ cum leni & perpetua diaphoreſi prodeunt, res plerumque ægri in vado eſt.

§. XXVIII.

Delirium, motus conuulſiui, conuulſio vel apoplexia, ſi e ſignis hujus febris pathognomonicis, nempe ſumma pectoris oppreſſione, cum ſuſpiriis viriumque defectu ſymptomata comitantia eſſe cognoſcuntur, & in principio accidunt, facilius Medici diligentiæ praxique regulari obſecundant. In progreſſu vero & declinatione, vbi vires ægri multum ſunt fractæ, & puſtulæ miliares quacunque de cauſſa retroceſſerint, in cerebrum neruosque lethalis fit metaſtaſis & breui mors ſequitur.

§. XXIX.

Suppreſſio diarrhœæ ſubitanea, ſiue ſponte, ſiue ab adſtringentibus, ſiue ab opiatis, metum apoplexiæ injicit. In puerperis autem

* FRID. HOFFMANN. Med. rat. ſyſt. Tom. IV. Part. I. Sect. I. Cap. IX. §. 14. & Part. V. Cap. III. §. 8. quod ad plurima ſpectat.

tem hac febre correptis, diarrhœa inter ſymptomata periculoſa collocatur, quia & puſtularum eruptionem & fluxum lochiorum impedire ſolet. Vidi tamen nonnunquam fluxum lochiorum quaſi ſuppleuiſſe, & ſymptomata inde mitiora eſſe facta.*

§. XXX.

Ægri quo magis ſomnolenti ſunt, eo felicius conualeſcunt, etiam ii, qui mitioris ſunt indolis, facilius, quam qui feroces & iracundi liberantur. **

§. XXXI.

Conſequentia hujus febris ſunt vel ſanitas reſtituta, vel triſtis mors, quæ ſæpe aliquibus ſignis prægreſſis (§. XXVI) ſui manifeſtationem exhibet, aliquando tamen ita inopinato jugulat, vt ægrum jam in optimo ſtatu deprehendas, ſignis ſpem ſalutis egregiam promittentibus, attamen vix hora præterlapſa, vel conuulſionibus, vel deliriis, vel furore, vel apoplexia comprehenſum, & breui interjecto temporis ſpatio, mortuum audias vel videas. Sæpe etiam nec jugulat, nec priſtinæ ſanitati reſtituit ægrum, *ſed relinquit tumorem femorum, tibiarum, pedumque, non ſemper indolentem; in puerperis extumeſcentiam & abſceſſum mammarum; deprauatam memoriam; fluxum lochiorum & vrinæ nimium; affectus hypochondriaci aut hyſterici æmulos; calorem internum cum debilitate, languore & diminuto appetitu conjunctos,* *** ſiue leuioris hecticæ ſpeciem; Interdum etiam recurrentes ſudores præcipue in manibus, vti ſub finem §. XXIV. jam monui, & pruritus puncturasque recurrentes, nonnunquam etiam cum exanthematibus, quæ tamen non ſunt maligni moris, ad leuiſſimum frigus corpus admodum ſenſile, & quæ ſunt plura mitiora ſymptomata.

§. XXXII.

Ad febres miliares complexas ſiue compoſitas, vt progrediamur, ordinis ratio jubet. Jam ſupra illam complexam diximus, cum puſtulæ

* HAMILTON l. c. Cap. V. de ſignis prognoſticis.

** HAMILTON l. c.

*** HAMILTON in fine Cap. II. p. 52.

ſtulæ papillares rubræ miliaribus interſperſæ ſunt, vbi notandum eſt, quod & penitus deſiccatis puſtulis rubris albæ ſuperſint; etiam quando puſtulæ variolis immiſcentur, quæ plerumque præcedunt, aut eas in principio comitantur, aut & in ſtatu demum accedunt; * quando petechiis aut morbillis, ſynochis putridis & ardentibus & petechizantibus aliisque epidemicis in declinatione puſtulæ accedunt, aut & mox ſub initium effloreſcunt. Etiam pleuritidis miliaribus puſtulis critice ſolutæ illuſtre exemplum habet B. noſter A. CAMERARIVS, ** aſciticæ virginis, cui ſuperuenit purpura maligna, Cl. POLYC. GOTTL. SCHACHER. ***

§. XXXIII.

Symptomata ſanguinis potius, quam neruoſi generis vitia præ ſe ferunt, & ſatis ſimilia ſunt ſymptomatibus febris, ſynochi dictæ, pulſu frequenti & forti, calore intenſo, lingua ſicca, ſitique haud mediocri. Virium tamen defectu & ſuſpiriis magis opprimuntur, vnde complexa febris naturam ſuam prodit, ſcilicet characterem vtriusque pandit. In vigilias proniores ſunt, & eorum vrina ſanorum eſt ſimilior.

CAPUT IV.

DE FEBRIS MILIARIS TVM SIMPLICIS, TVM COMPOSITAE CAVSSIS INTERNIS.

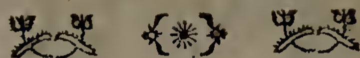
§. XXXIV.

Cauſſas morborum indagare, & prorſus eruere nusquam difficilius eſt, quam in morbis complicatis & intricatis. Et forte ſatius eſt, im-

* Memorabile eſt exemplum, quod habet Exc. olim noſter E. CAMERARIVS E. N. C. Vol. II. Obs. 147. p. 338. purpuræ albæ malignæ præcedentis, qua vix ſuperata acceſſerunt, prægreſſa cephalagia, variolæ; hincque in ſtatu adſociata iterum eſt purpura alba, interſtitia variolarum fere penitus occupans, puello decenni, cui hæc contigerunt, in ſanitatem redeunte.

** In Diſs. Acad. de pleuritide maligna miliaribus critice ſoluta reſp. IO. GEORG. SEEGER. 1735. Tubingæ.

*** In Diſs. de virgine aſcitica poſt paracentheſin purpura maligna exſtincta R. IOA. GOTTHELFF MOEBIO Lipſ. 1725.

impendere tempus in experientias certas, iisque ſuperſtruere methodum curationis, quam fingendo tempus ludere. Quoniam tamen moris eſt, quædam de hoc diſſerere, nec nos officio deerimus noſtro.

§. XXXV.

Sectiones cadauerum hoc morbo defunctorum perpaucas habemus. In genere auctores notant, febrem miliarem magis ex vitio viſcerum & ſuccorum, quam aëris oboriri, nec adeo contagioſam eſſe. Supra tamen aſſeruimus (§. IV) febres omnes malignas multa inter ſe communia habere, credibile igitur eſt, ſymptomata eadem eosdem etiam effectus edere, fore itaque, vt cadauera aliis morbis malignis oppreſſa, ſimiles forte cauſſas monſtratura ſint. Quodſi euolvamus extiſpicia cadauerum febribus malignis demortuorum, a SPIGELIO facta, præcipue inuenta ſunt inteſtina tenuia aut ventriculus ſphacelata, aut maculis liuidis conſperſa, quaſi a veneno affecta fuisſent. Tale extiſpicium etiam refert THOMAS BARTHOLINVS,* licet varias propter circumſtantias ſuſpectum. Sed quid ad rem? ſi vel omnia vera eſſent. Sciremus ſphacelum fuiſſe genitum, ſed quid illum genuiſſet, ignoraremus. Naturam vel notiſſimorum venenorum, quæ vel ad centenaria examini ſubjicere poſſumus, adhuc plurimum ignoramus. Vnde colligemus hoc venenum, quod purpuram vel quod ſphacelum effecit? qua ratione examinabimus?

§. XXXVI.

IOA. CONRAD. BRVNNERVS ** occaſione febris malignæ miliaris, duas ſucceſſiue illuſtres feminas inuadentis, neruoſum fluidum omnium *adcommodatiſſimum* cenſet, ad explicanda, quæ illas febres comitantur, ſymptomata. Etenim, inquit, cum cutis non ſit, niſi contextus fibrillarum neruearum, quo ſenſum tactus conſtituit natura, intertextis glandulis & vaſculis, tam ſanguifluis, quam lymphæ ductibus, facile limpidiſſimus, qui vel omnem alium ex maſſa ſanguinis aut arteriis fluentem ſuperat limpiditate humor, a neruis deriuaretur, qui inquinatus perperam circa neruorum extremitates interceptus, tales hydatides limpidas, citra commixtionem ſanguinis aut alius humoris excitaret

* Hiſtor. anat. rar. Cent. III. Hiſt. LXVIII.

** Eph. N. C. Dec. III. Ann. VII. & VIII. obſeru. CCVI. Schol. p. 344.

excitaret ſplendidiſſimas, diu incorruptus, explicatio ex voto flueret. Similiter ſucci neruorum nimium ſeroſi ejusdemque, vt & ſanguinis, acida natura & acrimonia imbuti, ex vrina non febriliter tincta, ſed pallida, decolore, ſanorumque ſimiliore, concludit egregius HAMILTON.* Sed hoc durum videri poſſet, nerueum ſuccum, qui adhuc omnem aciem oculorum ſubterfugit, jam in veſiculas colligere, aciditatem ei conciliare, & adeo diræ febris effectus illi adſcribere velle. Hinc FRID. HOFFMANNVS lympham albam vocat, & ſuccum nutritium, qui in febre miliari acore ſit infectus, ſiue ad acido-vappidam putidam naturam accedat.** Pechlini ſimilia a ſublimatione florum ac ſalium, a ſpina cuti infixa, & a ſuperficie rerum putreſcentium deſumta, vt & SYDENHAMI cogitata de materiæ febrilis depuratione & deſpumatione fere duplici adducere vix audeo, cum ſpeculationibus potius hæc qualiacunque accenſeri debeant. Certum & peculiare miaſma ſubtiliſſimum, fermentatiuo-putredinoſum, aut fermentum oleoſo-vrinoſum rem iſtam pariter non conficiunt, atque vt tempori parcam, conſultius duco, hæc amplius non diſcutere, ne diſſertationis limites transgrediar, & ea, quæ majoris momenti ſunt, præterire cogar.

§. XXXVII.

Duo præcipue ſunt explicanda: 1. quæ cauſſa ſit omnis illius commotionis internæ, quæ tam ſubdola eſt, & tam varia profert in hac febre ſymptomata, 2. quæ ſit cauſſa illorum exanthematum, ſub determinata hac ſpecie prodeuntium. Vtriusque cauſſas diſtinctas me ignorare fateri cogor. Vbi enim veritas alicujus rei nondum certo euicta eſt, illius amor valere ante omnia, & ad inueſtigationem exſtimulare animum debet: ad quam ſæpe plurimum pertinet, oſtendiſſe, veritatem, quam tenere fortaſſis ſe, ſibi nonnulli perſuadent, in obſcuro adhuc latere, vel vt perſpici ea poſſit, majoris lucis egere.***

Du-

* l. c. Cap. III.

** Medicin. ration. ſyſtem. Tom. IV. P. I. Sect. I. Cap. IX. §. 8. vt & Diſſert. allegata §§. 27. 28.

*** Verba ſunt perſpicacis GERIKE l. c. §. & p. 13. Equidem nos neque ſuccum nerueum, neque acidam lymphæ aut ſucci nutritii naturam refellimus, ſperamus tamen, commentorum inſtar reliquorum, quæ ſub finem §. ſequuntur, ſpeculationibus accenſeri poſſe.

Dubium nullum eſt, eſſe materiam quandam in corpore, ſiue intus generatam, ſiue ab extra venientem, quæ naturæ noſtræ valde eſt adverſa, & humoribus noſtris permixta, eos ita commouet, vt magis peripheriam verſus corporis noſtri adigantur, quæ vero aliquid ſecum habet, quod per vaſa cutanea transire nequit, ſed illa obſtruit. Poterit hoc fieri vel inſpiſſatis fluidis, vel conſtrictis vaſculis, vel per errorem loci craſſioribus moleculis ingreſſis minorum vaſculorum dilatata orificia, per quorum fines transire nequeunt. Poteſt ejusmodi materia, ſi ſimul aſſumatur acris, natura ſua ſtimulare, dum in corporis humani interioribus degit, fibras & vaſa; effici inde plus minusue fortes & celeres motus vaſorum & cordis; reddi ſanguinis & humorum reliquorum fortior & celerior circuitus, quem, ſi conſtans eſt, febrem appellamus. Quis vero ſpondeat, hæc ita ſe habere? Vaſcula enim cutanea etiam externis ſtimulis ſtringi poſſunt, vbi nulla intus eſt cauſſa acris. Vnde, quandoque a cauſſa externa, corporis tantum ſuperficiei applicata, exanthemata produci poſſunt. Ill. van SWIETEN* ex perſpicaciſſimo REAVMVRIO allegat, pilos minimos ex erucarum relictis exuuiis, dum in chryſalides & papiliones mutantur, excuſſos cuti infigi, illosque rigidos inſtar ſpinarum minimarum cutem pungere & irritare, & interſtitia inprimis digitorum pruritu moleſto afficere, dein faciem, immo & oculi palpebras inflammari & tumere, perque integrum quatriduum manere palpebrarum moleſtum tumorem. Quando has exuuias baculo agitabat, vidit, ſole irradiante, millena volitare per aërem corpuſcula, quæ videbantur nil eſſe, niſi minuti tales pili, ex vetuſtis erucarum exuuiis excuſſi. Cum igitur hi pili per ventum deferri poſſint ad diſſita loca, eorum ope etiam ſimilia mala produci poſſunt. Major cutis teneritudo etiam efficere poteſt, vt a ſimilibus facilius afficiantur quidam homines, alii minus. AVG. QVIRIN. RIVINVS omnia exanthemata cum pruritu a cauſſa pariter deriuat externa, ſcilicet ab acaris, quorum peculiaria genera diuerſis exanthematum generibus adſignat.** Vt taceam alia, quæ ſupra dictus Cel. van SWIETEN eodem loco docte obſeruat

ſeruat

* Commentar. in HERM. BOERHAVE aphoriſmos Tom. II. 1745. p. 398.
** Vid. ejus Diſs. de pruritu exanthematum ab acaris reſp. IOH. IAC. SCHWEIBE 1722.

feruat, illud, quod pruritus & exanthemata facit, hærere aliquando in ventriculo, & circa præcordia ſolum, & paullo poſt cum pruritu ſummo totam fere cutem exanthematibus obſideri; dato vitriolo albo, vel ſimili alio emetico, quod ilico vomitum facit, dum deglutitum eſt, ſi excutiantur contenta ventriculo, euaneſcere breui vna cum anxietate has efflorefcentias; nec credibile videri, venenatam illam acrimoniam, ſanguini mixtam, ad cutem delatam fuiſſe, cum poſt vomitum ilico ceſſent omnia mala.

§. XXXVIII.

Summa veriſimilitudine tamen gaudet, cauſſam papularum miliarium in corpore latere, & prouenire ab ipſa febre, quæ materiam criticam ad peripheriam corporis pellere annititur, ibi autem expellere nequit, ſiue hoc vitio liquidorum transmittendorum, ſiue canalium transmittentium, ſiue vtrorumque fiat; In liquidis transmittendis vix culpam latere poſſe, cum tenuiſſima ſint; Canales itaque forte eſſe obſtructos, in quibus coërcetur hæc materia; hanc materiam virtute maxime noxia & deletoria eſſe præditam, quoniam, antequam ſubſiſtit in cute, vires ſumme dejicit, rediens autem ex cute in ſanguinem aut viſcera, tanta mala & ipſam mortem parit. Mihi autem non ſumo, ejus naturam exactius definire, cum nec mechanicæ nec chemicæ qualitates ſufficere mihi videantur, ad eam explicandam. Forte tardus ejus & ſucceſſiuus ad cutem motus & ipſa liquiditas eximia faciunt, vt puſtulæ regularis ſint figuræ, & milii magnitudinem vix excedant. Et vt amplior ſit ad diſputandum materia, in lympha & ſucco nutritio pono ampliſſimam materiæ morbificæ ſedem.

§. XXXIX.

Febris miliaris complicata vel eſt purpuræ rubræ, vel petechiis, vel variolis, vel morbillis, vel pleuritidi juncta. (§. XXXII) In omnibus hiſce morbis, præter febrem miliarem, materia morbifica in ſanguinis parte purpurea latet; tantum in variolis vaſcula cutanea obſtructa in pus abeunt, in reliquis obſtructio reſolui ſolet; In febre miliari autem materia hæc lympham & ſuccum nutritium ſibi pro ſede eligit. §. XXXVIII.

CAPVT V.

DE CVRATIONE FEBRIS MILIARIS, SIMPLICIS ET COMPOSITAE.

§. XL.

Quum naturam videamus optimo ſuo molimine materiam morbificam cutis verſus peripheriam expellere, vtprimum ſuſpicio incidit febris miliaris, opus erit, hoc naturæ molimen omni arte promouere, & ne canalium cutaneorum obſtructio impedimento ſit, omnem movere lapidem. Quum deinde materia morbifica in lympha & ſucco nutritio quam maxime ſedem ſibi fixerit, hic lymphæ a ſanguine ſeceſſus omni ope juuandus eſt. Quando puſtulæ miliares expulſæ ſunt, & in ſummam cutem prodierunt, eo præcipue annitendum eſt, ne retrocedant, quoniam ab hoc graue periculum imminet; Si vero retroceſſerint, aut periculum ſit, ne retrocedant, quod ex ſymptomatibus ingraueſcentibus, pulſu præcipue debili, tremulo, intermittente,& oppreſſione pectoris & anxietate ſumma arguere licet, ſine mora omnia tententur, quæ expulſionem promoueant. Quum itaque durante tota curatione diaphoreſis maxime vigere debeat, quæ & nonnunquam ad ſudoris excretionem non difficulter tranſibit, etiam ipſa depoſitio materiæ morbificæ in cutem ſit de proſapia lymphæ, non poteſt non fieri, quin vires ægroti valde minuantur, & liquidarum partium in corpore fiat egeſtas. Quare & præterea diluentibus & reficientibus continuo opus erit, inprimis poſt eruptionem puſtularum. Poſtea puſtulis ſiccantibus, & paullatim ſine vllo graui ſymptomate euaneſcentibus epidermis deſquamatur, atque illo tempore leue purgans exhibitum profuiſſe obſeruatur. Si ſigna docuerunt, circa præcordia ſordes hærere tum, cum initium morbi eſt, vomitorio, vel leui purgante dato has expellere conducet, quia ab hiſce ſordibus ad præcordia exanthemata quandoque fieri ſupra monuimus §. XXXVII.

§. XLI.

Si remedio ſpecifico contra febrem miliarem inſtructi eſſemus, ſcopo noſtro facile potiremur. Omnis enim morborum medela, qui humorum quodam vitio continentur, vel ad mutationem & correctionem

ctionem peccantis materiæ, vel expulſionem hujus e corpore pertinet. Illa ſpecificum exigit, quod quidem magis in votis, quam in ſpe eſt, ideo, quia vitium illius materiæ peccantis ſpecificum prorſus ignoramus. (§. XXXVIII) Hæc medela duplex incommodum ſecum fert: 1. Quod expulſio vehementiorem vim adeoque valentiora remedia poſtulat, iisque non ſemper, quo exire materia debet, ſed ad alias interdum partes delata varia noua phœnomena, & majora pericula excitat. 2. Quod ſub hac vehementiori vi bonos e corpore ſuccos ſimul ſecum non ſine damno aufert. Interim methodum hanc ſequi oportet, quoniam in altera, quæ ſpiſſis tenebris inuoluta eſt, periculum eſt, ne cæcutiamus.

§. XLII.

In febre miliari compoſita vel complexa indicationes non multum erunt alienæ. Duos tantum hoſtes in corpore graſſari meminerimus, quorum vnus partem purpuream ſanguinis, alter lymphaticam incolit. Vtrumque ſolicite ſpeculemur, & quoad fieri poteſt, reprimamus. Si pulſus frequens ſit, & fortis, diminuenda omnino eſt ſanguinis copia; Quum etiam liquida eruptioni petechiarum, morbillorum, variolarum materiem præbentia, craſſiora omnino ſint, quam quæ ad puſtulas miliares impenduntur, larga diluentis & attenuantis liquidi copia indicatur, vt materies morbi mobilis teneatur, & ex dilutis attenuatisque per hæc ingeſta humoribus facile extricari poſſit; dum ſimul per eadem vaſa laxantur, ſicque facillime motos per ea humores transmittunt. Videmus autem hoc fieri poſſe ſine ſuſpicione nimium benigni affectus noſtri in hoſtem lymphaticum, cui fere eadem opponere conſultum eſt. (§. XL) Tertia indicatio erit, juvare eruptionem materiæ vtriusque peccantis, retrocedentem rurſus expellere. Quæ vero de analepticis remediis, & de emetico vel laxante ab initio, & laxante ſub finum morbi dandis §. XL. monuimus, ea etiam hic valent. Adeoque tota curationis differentia conſiſtit in hoc, vt ſanguineæ partis etiam habeatur ratio.

§. XLIII.

Prima indicatio in febre miliari inuadente ſiue ſub initium morbi hæc eſt, vt natura in propulſione puſtularum juuetur. *Egerunt id aguntque adhuc*, inquit Cl. GERIKE,* *tantum non omnes. Si qui in eo delinquunt, quemadmodum a pleriſque ab initio factum eſt,* ne-

* l. c. § 20. p. 20.

neque satis ægrorum commoda promouent; error eorum omnis in hoc consistit, quod modum tenere nesciunt. Multi enim ægris suis non rectius in iis morbis consulere se putant posse, quam si motus humorum ad cutem quacunque ratione, etiam vbi minime opus est, festinent & augeant, & hoc studio virus omne ex abditissimis corporis recessibus, e corde præsertim, expellere conantur. Hinc cardiaca, sudorifera, alexipharmaca, diaphoretica validiora assidue exhibent; & dum eo artificio interius omnia calefaciunt, vasaque ad vehementiorem motum stimulant; ne forte alicubi deficere videantur, exterius applicato calore hypocausti vel lecti ægros tantum non eliquant. Pellunt vero ea ratione nocentes humores subinde ad organa vitalia, aliaque nobiliora, grauissimaque symptomata cum vita periculo cient, e corpore eos omnes non expellunt. Vel si eis nimia diligentia adhibita posterius hoc forte succedit, cutisque pustulis plena est: fluidissima sanguinis parte sæpe simul expulsa, reliquam crassiorem partem hinc inde in corpore subsistere cogunt, febresque ita vehementes & periculosas accendunt. Vires præterea corporis, optimum contra omnes morbos remedium, certissime frangunt. Grauis certe & seria admonitio! Indicationi in tantum satisfaciendum est, in quantum non instat grauius malum, si ei nimium satisfaciamus. Curemus solicite, ne propulsione nostra cutem versus nimios motus in præcipua nostra humorum massa incitemus, qui inflammationis caussæ euadere possunt. Arceamus igitur omnes conclauium vias, per quas aditus libero patet aëri, inprimis si sit ventosus. Non permittamus nec amicis, nec domesticis, vt raptim ac tumultuarie ad ægrum accedant, ne quem ventum motitatione sui corporis efficiant. Conclaue ægri sit modice calidum, nec nimis frigidum, sed temperatum. Vitetur etiam stragulorum & indusiorum, quoad fieri potest, mutatio, ac potius jam trita, sicca & fumigata loco veterum injiciantur, vel aliquo tempore ab aliis adhibita & gestata ægri vsurpent, nisi ferre prorsus vetera possint. In lecto multis stragulis se non onerent, nec sudorem exire cogant; sed modice contecti spontaneum tolerent. Quum etiam vapores & exhalationes tam aëris, quam quæ ex ægri corpore continue migrant, propter impuritatem suam & refrigerium nocere possint, curandum est, vt aër conclauis subinde renouetur, & purior reddatur; quod fieri potest per nouum aërem, interdum forinsecus admissum, hac tamen ratione, vt tegumentis interim & paullo post, ille ab ægri corpore arceatur.

§. XLIV.

§. XLIV.

Quum metus sit, ne in febre miliari ingruente & extremitates vasorum cutaneorum constrictæ sint, (§. XXXVIII) perplacet ab initio adhibere modicas frictiones totius corporis cum pannis tenerioribus laneis, modice excalefactis, quibus spes est, ad transmissionem liquidorum magis disponi illa vascula, idque sine vlla commotione, quæ febrile incendium augere posset. Hac frictione, sed linteis ad illam adhibitis, vsum olim esse Physicum Backnangensem Cel. Dn. Lic. NEVFFERVM, relatum nobis est. Præterea vix aliis ex fonte pharmaceutico petendis molestus esse cuperem, nisi forte in exanthematum segniori eruptione, vbi emulsiones e sem. nap. aquileg. card. ben. aut mar. vel & mixturas ex aquis diapnoicis, vtrasque cum pulu. bezoardico SENNERTI, vel LVD. vel HOFFM. vel pulu. contra acredinem pharm. nostræ, vel pulu. cephal. cum sach. CAMER. vel pulu. cephal. WINTERI, vel pulu. ceru. CAM. vel pulu. e chelis cancr. comp. minus pretioso & pretioso, sed minus abundanti dosi suaderem. Secundæ simul indicationi satisfieri posset, quæ est, serum sanguinis a parte purpurea facile reddere separabile, quod mea sententia etiam sine magna commotione humorum nostrorum fieri, atque simul nisum materiæ morbificæ cutem versus egregie juuare potest. Obseruaui hoc cum paucis granis mercurii dulcis præstari posse, si pulueres fierent, quorum singuli scrupulo dimidio pulu. e chel. 69. comp. & dimidio grano mercurii dulcis constant. Horum puluerum singulis diebus quatuor deglutiantur, donec effectu sperato potiaris. Sæpe contingit, vt pulueres ejusmodi vnam & alteram sedem moueant, sed cum hoc fiat ab initio morbi, neminem hic successus terreat. Vtprimum pustulæ erumpunt, aut anxietates & oppressiones leuantur, vsu eorum abstinendum est. Affirmare possum, me non vna vice saluberrimos effectus hujus remedii conspexisse. Cui interea adhuc ad diluendos humores pro potu ordinario, si quis multitudine rerum delectetur, jungi potest decoctum hordei & liquirit. cum rad. scorzoner. sarparill. chin. vel graminis. Ad vires conseruandas aut resarciendas juscula gallinarum juniorum non pinguia, nec nimium calida, aut gelatina e C. C. aut ebore, aut ex vtroque, aliquanto calefacta, præberi possunt.

§. XLV.

Post eruptionem pustularum dispiciendum est, num illa spisso agmine prodierint, an parcius? Si prius, curandum est, ne transpirationis

insensibilis fere suppressio noxam pariat ægro, metus enim est, ne, si quid adhuc caussæ morbificæ in corpore relictum sit, illud præ nimia vasculorum in pustulas jam eleuatorum copia, locum in vasculis cutis vacuum inuenire, adeoque mala mortifera intus hærens patrare possit. Duo, quantum memini, huic incommodo adhuc excogitata sunt remedia; Primum exhibent vesicatoria, quæ variis in locis pro rei exigentia applicari solent, in nucha, inter scapulas, in artubus, tam superioribus, quam inferioribus, in quibus seri magna copia colligi & vna cum eo etiam materiæ morbificæ quædam pars excerni solet. Plerumque vnum tantum, aut duo excitantur vesicatoria, si vero caussa, cur excitare ea judicatum est, non cessauerit, prioribus vesicatoriis exsiccatis noua excitantur. Alterum est, frictio pustularum ope lintei calidi valida ad disruptionem pustularum vsque, quam a supra laudato Physico NEVFFERO, magno & faustissimo cum successu fuisse sæpius tentatam Cl. Dominus Med. Candidatus GEORGII, propediem Licentiatus futurus, mihi retulit. In postrema hac methodo simul cauetur, ne retrocedere possit materia morbifica, cum plane e corpore eliminetur. Si vero, quod interdum accidit, nouæ cohortes materiæ morbificæ cutem versus perueniant, (§. XXV) eadem methodo illas necauit. Experientiæ vlteriores demonstrabunt, annon ad perfectionem curationis opus sit, vt hæc materia aliquantisper adhuc in cute perduret, antequam eliminetur, annon forte ejus in pustulis permansione caueatur ejus multiplicatio, & quæ sunt similia. Quales experientias Medico dignissimas reputo, quia, si succederent in salutem ægri, multæ vlteriores curæ & solicitudines rescinderentur.

§. XLVI.

Nisi posteriorem methodum inire velimus, quæ nullos adhuc habet asseclas, quia, quod sciam, cum suo inuentore interiit, varia certe periculosa per decursum morbi ingruunt symptomata, quibus obuiam ire Medicum decet, quoad ejus arti possibile est. Non boni ominis est, si pustulæ mox comparent, mox disparent, pejoris, si integre disparent, & oppressio pectoris summa viresque admodum dejectæ spem nouæ eruptionis plurimam adimunt. Etiam hisce difficultatibus ingruentibus in vesicatoriis omnis & fere vnica spes quæsita est.* Liberalior infusorum & decoctorum alexipharmacorum calidorum vsus quibusdam per-

* Vnde dissertatio enata est Christ. Georg. Justi von LÜBKEN Göttingæ 1743. de purpura retrograda per vesicatorii vlcus soluta.

perplacet: Sed noxius deprehenſus eſt, quia nimium exagitauit humorum maſſam & magis obſtitit eruptioni papularum. Potus autem calidus quicunque, modo non alexipharmacus, etiam Theæ, opportunus cenſetur ad vaſa leniter ſtimulanda, humores cutem verſus propellendos & hanc apte relaxandam adeoque ad promouendum exanthemata. Cel. HOFFMANNVS Med. rat. Syſt. Tom. IV. Part. I. Sect. I. Cap. IX. Præſeru. & curat. §. 2. p. 212. Spiritus bezoardici Buſſii tertiam partem cum liquore anodyno minerali mixtam in hunc finem commendat. Cel. ETTMüLLERVS l. c. l. 478. a. *bezoardicum Jouiale* tam *ſimplex*, quam *compoſitum*, atque his affine *ſudoriferum maximum* Petri Joannis FABRI, aut fere ſimile Bezoardicum Jouiale MINSICHTI quam maxime laudat. Aliis placent omnes lapides bezoar, ſc. orientalis, occidentalis, de Coromandel & factitius de Goa, lapis porcinus, vulgo piedra del porco, oſſa de corde cerui. Sed egregie GALENVS: *Difficile eſt, ejusmodi aliquod auxilium inueniſſe, quod citra noxam vllam magnifice proſit.* Nullum certe dubium eſt, quin dicta medicamenta inſigniter calefaciant, ſed naturæ a via aberranti non ſemper præſidio ſunt. Tantos effectus, quales nominati auctores de ſuis medicamentis gloriantur, fateor me non vidiſſe. Nolim tamen repugnare, quo minus in caſu graui & extrema minante tententur, ſi opum tantum ſupereſt. Tentaui non vna vice, cum a retroceſſione puſtularum metuerem, mercurium dulcem eodem modo exhibere, vti jam ſupra dixi (§. XLIV) & res iſta feliciter ceſſit, nec diffiteor, eam aliquando minus proſpere ſucceſſiſſe. Sed vtriusque cauſſæ me latent. Perſuaſum mihi quidem non facile erit, virtutem ſpecificam reſidere in mercurio dulci,* quod enim ſpecificum eſt, non vno, ſed omni tempore juuat; Exceptis illis caſibus, vbi gangræna aut ſphacelus internas jam partes occupauit, quando vel Medici expertiſſimi vel cujuscunque hominis auxilium nullum eſt.

§. XLVII.

Ne facile ejusmodi metus retroceſſionis premat, credo, conſultius fore, ſi mox, cum puſtulæ eruperint, ejusmodi medicamenta exhibeantur, quæ retroceſſioni ſint contraria, ſcilicet diaphoretica temperatiora, mixtura ſimplex, eſſentia alexipharmaca temperata STAHLII atque emulſiones ejusmodi aut mixturæ, quales antea jam nominaui (§. XLIV) Expertus etiam ſum virtutem antimonii diaphoretici, quod multis laudibus extollit egregius HAMILTON, ejusque vires experientia etiam noſtra quam ratiocinio Bœrhauiano majores ipſe deprehendi, quin interdum inſigniter auctas vidi additione Kermes mineralis ** & parcæ camphoræ quantitatis; Prius autem inprimis egregie ſucceſſit, quando vel aſthma conuulſiuum vel dolor aliquis pleuræ febrim comitabatur.

§ XLVIII.

Et hæc fere præcipua ſunt, in quibus fundamentum totius curationis ponen-

dum

* Facile alioquin pronus eſſem in hanc ſententiam, egregium Ioa. Gerard. WAGNERVM, Cel. Lubecenſium Medicum, in Epiſt. ad Medicorum Mœno-Francofurtenſium ordinem *de medicamento quodam ad puerperarum febres mali moris inprimis ſic dictam purpuratam ſpecifico* Lubecæ 1742. intellexiſſe mercurium dulcem.

** Qua in re conſentientem habeo Franc. Xauer. MILLARS in Diſs. de explorata Kermes mineralis ſ. pulueris Cartheſianorum in medendo efficacia. Argentorat. 1752. habita.

dum esse crediderim. Prolixiori esse non licet, chartæ enim angustia obstat. Symptomata quæcunque in febre miliari simplici iisdem fere remediis, quam dictum est, profligare conueniet. Via expulsionis per cutem omnium optima & tutissima est, quam, quomodo fieri debeat, jam explicaui. Per totum curationis tempus præcipue etiam cauendum est ab omnibus animi affectibus vehementioribus, ira præcipue ac terrore, quoniam sub iis exanthemata subito retrocedere, anxietates augeri, motus spastici vel conuulsiui cieri, atque deliria vario modo excitari solent.* Hæ cautiones cum medicamentis leniter diaphoreticis magnum punctum in curatione ferent. Nec consequentia febrem miliarem tanquam res magni momenti considerare æquum est. Plerumque vires restituendæ sunt, & metus febris hecticæ abolendus est, vbi omnem fere paginam absoluit corticis peruuiani vsus. Consentientem habeo nunquam satis laudandum WERLHOFIVM** & HAMILTONIVM, licet hunc tacite, tantum.

§. XLIX.

Neque cogitata de venæsectione, purgatione & clysmatibus in febre miliari simplici, an proficua sint? prolixe explicare operæ erit pretium. FRID. HOFFMANNVS non admittit venæsectionem. † Vires ægro deficiunt, & hic defectus non a plethora venit; venam itaque pertundere piaculum foret. In puerperis, quando lochia retenta sunt, concedit. HAMILTON raro permittit, nisi ex vrgente aliquo symptomate, videlicet asthmate, pleuritide, aut simili. Et certe raro conducit. Vidi, etiam lochiis retentis curationem sine venæ sectione egregie processisse. Exc. E. CAMERARIVS †† in malignis febribus omissionem sæpe præstantiorem videri autumat. Pulsus durus & tensus omnino indicat venæsectionem, qui perquam in hac febre rarus est, quo tamen contingente non repugnauerim. Quod spectat ad purgationem, tam sursum, quam deorsum, jam indicauimus, si suspicio sit, aliquid circa præcordia hærere, ab initio omnino esse instituendam. (§. XL) Ipsa experientia non vna vice mihi confirmauit, quando purgatio talis ab initio sponte contigit, vel mercurii dulcis forte vsu suscitata est, nihil nocuisse. Magis tamen inclinauerim in emesin. In ipsa tamen curatione aut pustulis egressis nocere posse vtramque purgationem, præstantibus auctoribus id confirmantibus, facile crediderim. Ideo, tunc temporis purgantis loco, si aluus forte per quatuor quinqueue dies adstricta maneret, quod sæpe propter flatus nimium retentos accidit, clysmatis applicationem suadeo. Supra dictus cautissimus Practicus E. CAMERARIVS loco allegato nec damnat clysteres, periculose autem dari in malignis judicat. Purgationem in fine morbi non repeto, commendatam supra §. XL.

§. L.

Febris miliaris composita tantum non semper admittit venæsectionem, quod indicabit pulsus. Plerumque etiam orgasmus sanguinis ejus detractione deferuet, vt postea tuto adplicari possint eadem remedia, quæ febri miliari simplici conducere supra exposui, quæ nec illi, quacum conjuncta est, febri, vllo modo nocebunt, sed vtramque repriment. Semper tamen vtriusque conditio respicienda est, & prudentiam Medici requirit.

* GERIKE l.c. §.23. p.22. ** l.c. p.293. † l. c. Cautelæ & obseruat. clinicæ §.6. †† De nequitia febrium resp. Joa. Georg. PFENNING. 1732.

T A N T V M.